

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНОЇ ПРАКТИКИ У ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

© Балацінова А. Д., 2015
<http://orcid.org/0000-0002-3247-0694>

У статті розкриваються форми та зміст підготовки студентів III курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди до організаційно-виховної практики у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. Підготовка розглядається як засвоєння студентами знань, формування в них умінь і навичок, необхідних для вирішення завдань організаційно-виховної практики. В університеті вона здійснюється у таких формах: вивчення модуля «Педагогічна майстерність учителя в організації та проведенні виховної роботи в школі» з курсу «Основи педагогічної майстерності»; навчання на триденному зборі-семінарі, який проводиться кафедрою загальної педагогіки та педагогіки вищої школи спільно з відділом практик університету; участь студентів у роботі настановчої конференції з питань організаційно-виховної практики.

Зміст підготовки студентів до практичної діяльності в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку передбачає ознайомлення їх зі специфікою виховної роботи в період канікул, літнього відпочинку дітей; підходами до планування виховної роботи в тимчасовому дитячому колективі; організацією праці вожакого; психолого-педагогічними основами роботи з різними категоріями дітей; методикою організації та проведення різноманітних виховних заходів, ігор тощо.

Ключові слова: підготовка, студенти, педагогічний ВНЗ, організаційно-виховна практика, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, вожакий, збір-семінар.

Балацінова А.Д. Подготовка студентов к организационно-воспитательной практике в детских заведениях оздоровления и отдыха.

В статье раскрываются формы и содержание подготовки студентов III курса Харьковского национального педагогического университета имени Г.С. Сковороды к организационно-воспитательной практике в детских заведениях оздоровления и отдыха. Подготовка рассматривается как усвоение студентами знаний, формирование у них умений и навыков, необходимых для решения задач организационно-воспитательной практики. В университете она осуществляется в таких формах: изучение модуля «Педагогическое мастерство учителя в организации и проведении воспитательной работы в

школе» в курсі «Основи педагогического мастерства»; обучение на трехдневном сборе-семинаре, который проводится кафедрой общей педагогики и педагогики высшей школы совместно с отделом практик университета; участие студентов в работе установочной конференции по вопросам организационно-воспитательной практики.

Содержание подготовки студентов к практической деятельности в детских заведениях оздоровления и отдыха предусматривает ознакомление их со спецификой воспитательной работы в период каникул, летнего отдыха детей; подходами к планированию воспитательной работы во временном детском коллективе; организацией труда вожатого; психолого-педагогическими основами работы с различными категориями детей; методикой организации и проведения различных воспитательных мероприятий, игр и т.п.

Ключевые слова: подготовка, студенты, педагогический ВУЗ, организационно-воспитательная практика, детские заведения оздоровления и отдыха, вожатый, сбор-семинар.

Balatsynova A. Training of the students for the organizational and educational internship in the child facilities of recreation and recuperation.

The article deals with the forms and essence of training of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University 3rd year students for the organizational and educational internship in the child facilities of recreation and recuperation. Training is seen as mastering the knowledge, formation of abilities and skills required to meet the challenges of organizational and educational internship. The system of training for internship in the child facilities of recreation and recuperation during the summer period created in the University manifests itself in the following forms: study of module «Pedagogical skills of a teacher in the organization and conducting of educational activities in the school» in the «Basics of pedagogical skills» course; training in the three-days long seminar meeting organized by the Chair of General Pedagogics and Pedagogics of the Higher School together with the Internship Office of the University; participation in the prescriptive conference on the organizational and educational internship.

Program of the seminar meeting includes familiarizing students with specific features of educational activities during vacations, summer recreations; with approaches to the planning of educational activities in the temporary children's collective; organization of camp counselor's work; psychological and pedagogical fundamentals of activities with different categories of children; methods of organization and conducting of various educational activities, games etc.

Key words: training, students, pedagogical university, organizational and educational internship, child facilities of recreation and recuperation, camp counselor, seminar meeting.

Постановка проблеми. У системі професійної підготовки майбутніх учителів організаційно-виховна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (ДЗОВ) відіграє важливу роль. Вона не лише розширює, поглиблює та закріплює психолого-педагогічні знання студентів, а й створює умови для набуття ними досвіду самостійної організації життя та діяльності тимчасового дитячого колективу під час літнього відпочинку, сприяє удосконаленню їх конструктивних, організаторських, комунікативних, творчих умінь, готує до виконання виховних функцій тощо.

На сучасному етапі, коли у вищих педагогічних навчальних закладах України відсутній єдиний підхід до підготовки студентів до літньої виховної практики в ДЗОВ, об'єктивне вивчення та ґрунтовний аналіз різних підходів, творче використання найкращих надбань сприятимуть підвищенню її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз стану наукової розробки проблеми свідчить, що різні аспекти підготовки майбутніх учителів до роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в літній період привертають увагу багатьох науковців, зокрема Н. Олійник [3], О. Філоненко [6], С. Цуприк [7] та ін.

Досвід окремих педагогічних вищих навчальних закладів з підготовки студентів до педагогічної практики у літніх оздоровчих таборах висвітлено у працях Н. Долгої [1], Н. Казакової [2], І. Трубавіної [5] та ін.

Мета статті – розкрити форми та зміст підготовки студентів до організаційно-виховної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Виклад основного матеріалу. Згідно з навчальними планами студенти III курсу всіх педагогічних спеціальностей Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди влітку проходять організаційно-виховну практику у ДЗОВ. Для успішного її проходження в університеті створена цілісна система підготовки до неї, яка включає в себе:

1. Вивчення модуля «Педагогічна майстерність учителя в організації та проведенні виховної роботи в школі» з курсу «Основи педагогічної майстерності» (V семестр), де значна увага приділяється особливостям і

методиці організації виховної роботи у літніх оздоровчих таборах, підходам до її планування.

2. *Триденний збір-семінар (VI семестр)*, який проводиться кафедрою загальної педагогіки та педагогіки вищої школи спільно з відділом практик університету. На ньому студенти під керівництвом викладачів різних кафедр (загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, психології, природничо-математичних дисциплін, циклічних видів спорту, музично-ритмічного виховання та єдиноборств, музично-теоретичної та художньої підготовки та ін.) під час лекційних і практичних занять, самостійної роботи опановують такі теми:

1). *Місце організаційно-виховної практики в системі професійної підготовки майбутніх учителів.*

Мета, завдання та зміст організаційно-виховної практики. Особливості організаційно-виховної практики в різних типах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в літній період. Нормативно-правові акти з питань організації відпочинку та оздоровлення дітей.

2). *Педагогічні можливості ДЗОВ. Логіка табірної зміни. Планування виховної роботи в таборі, загоні.*

Виховний та розвивальний характер літніх канікул. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку як виховна, культурно-дозвіллева та оздоровча установа. Особливості його виховного потенціалу для забезпечення емоційно привабливого дозвілля, відновлення здоров'я, творчої самореалізації дітей та підлітків. Особливості природного та соціального оточення, їх використання у виховній роботі. Наступність у роботі зі школою, сім'єю, дитячими громадськими організаціями. Принципи роботи. Функції ДЗОВ, пріоритетні напрями роботи.

Три періоди (цикли) табірної зміни – організаційний, основний та підсумковий.

Організаційний період. Адаптація дітей до життя табору, знайомство дітей між собою, з вожатими; створення тимчасових дитячих колективів, організаційні збори загонів, табору; колективне планування, «Подорож по службах табору», «вогники» знайомства, запис у гуртки, секції, свята творчості, інші форми включення дітей та підлітків в активне життя.

Основний період. Колективна організація справ у загоні, взаємодія загонів. Роль органів самоврядування (постійних і тимчасових) в організації життя табору. Колективно-організаторська діяльність. Зміст, форми і методи основних видів виховної діяльності табору, їх взаємодія. Соціальна діяльність, зв'язок з прилеглими населеними пунктами.

Самообслуговуюча та продуктивна праця. Спільна робота з підприємствами, установами, господарствами з професійної орієнтації підлітків. Створення майстерень, ремонтних бригад, табірних бюро добрих послуг.

Пізнавальна діяльність з розширення кругозору дітей, вивчення історичних, трудових і мистецьких пам'яток, культурно-історичних традицій свого регіону.

Фізкультурно-оздоровча, туристсько-краєзнавча діяльність.

Художньо-естетична діяльність. Створення умов для художньої творчості дітей, естетики побуту, розвитку естетичного смаку, культури поведінки і взаємин.

Екологічна та природоохоронна діяльність. Створення екологічних карт, стежок, «зелених» і «блакитних» патрулів. Обладнання на території табору саду, городу, теплиці та інших об'єктів.

Діяльність клубів, гуртків, секцій з розвитку інтересів, здібностей до творчості у дітей.

Заключний період. Організація діяльності загонів і табору з підведення підсумків життя й роботи за зміну. Використання творчих форм звіту, оглядів знань, умінь. Прощальні вогнища, «вогники». Форми заохочення.

Технологія планування виховної роботи в ДЗОВ. Види планів та їх структура. Форми залучення дітей до планування. Загонова документація вожатого, вихователя.

3). Організація праці вожатого. Педагогічний стиль вожатого. Педагогічна етика в умовах ДЗОВ.

Робочий день вожатих і вихователів: нормативно-правові норми й вимоги. Відповідальність за охорону здоров'я та життя дітей. Особливості взаємодії з колегами по загону: розподіл обов'язків і функцій, пред'явлення єдиних педагогічних вимог.

Союзники і помічники вожатого: взаємодія з тренерами, інструкторами з фізкультури, плавання, керівниками гуртків.

Педагогічна етика. Педагогічний стиль вожатого. Імідж педагога. Творча особистість вожатого – дна з умов успіху педагогічної діяльності. Авторитет вожатого серед дітей та дорослих. Творче вирішення педагогічних завдань, вихід із складних соціально-педагогічних ситуацій. Етикет на всі випадки життя.

4). Охорона життя та здоров'я дітей у ДЗОВ.

Гігієна табірної життя (режим дня, гігієна харчування дітей у таборі, гігієнічні вимоги до спальних корпусів, гігієна купання, правила поведінки дітей біля водоймищ).

Правові норми поведінки вихованців, дисципліна у таборі.

Використання природно-кліматичних умов місцевості для зміцнення здоров'я й загартування, заняття фізичною культурою, спортом і туризмом у таборі (ранкова гімнастика, фізкультурні заняття та ігри, уроки плавання, навчально-тренувальні заняття у фізкультурних гуртках та секціях, прогулянки, екскурсії, турпоходи, фізкультурні заботи на вечорах та загальнотабірних святах).

Правила техніки безпеки та їх роль у попередженні дитячого травматизму (протипожежна безпека); дії керівника дитячого колективу в екстремальних випадках (поведінка при ушкодженні струмом, хімічними речовинами).

Валеологічне виховання дітей у літньому оздоровчому таборі (формування загальних уявлень дітей щодо власного здоров'я, широка пропаганда здорового способу життя).

5). Особливості створення тимчасового дитячого колективу. Самоврядування та співуправління у таборі.

Поняття про тимчасовий дитячий колектив. Його психологічні особливості: збірність, автономність, динамізм внутрішньо колективних відносин, інтенсивність спілкування, особливі темп і ритм життя. Циклічність у формуванні та розвитку. Особливості формування та роботи з тимчасовим дитячим колективом.

Організація дитячого самоврядування та принципи взаємодії органів самоврядування з дорослими. Співуправління. Нестандартні, творчі форми організації дитячого самоврядування.

б). Психологічні основи роботи вожатого з різними категоріями дітей.

Особливості діяльності вожатого, вихователя з вивчення особистості дитини та колективу в умовах табору. Врахування вікових та психологічних особливостей дітей при організації оздоровчо-виховного процесу.

Особливості організації оздоровлення та відпочинку молодших школярів, молодших та старших підлітків.

Психологічні засади діяльності вожатого, вихователя з адаптації дітей-сиріт, дітей-інвалідів, «важковиховуваних» дітей у ДЗОВ.

7). Психологія ефективного спілкування в умовах ДЗОВ.

Специфіка спілкування вожатого, вихователя з дітьми в літньому оздоровчому таборі. Забезпечення педагогічно-доцільного стилю взаємин при розв'язанні педагогічних ситуацій.

Прийоми оптимізації педагогічної взаємодії вожатого з колегами та вихованцями.

8). Розвиток творчих здібностей та інтересів дітей у ДЗОВ.

Завдання літніх об'єднань з розвитку інтересів і здібностей дітей та підлітків. Форми і методи вивчення інтересів вихованців, їх вікових та індивідуальних особливостей.

Види, форми і порядок створення творчих об'єднань. Методика роботи інструктора, вожатого, керівника гуртка, що поєднує масові, групові та індивідуальні методи роботи. Правила техніки безпеки.

Ознайомлення з програмами гуртків, секцій для оздоровчих таборів. Методика підготовки програм для загонів, гуртків з урахуванням місцевих умов і бази дитячих оздоровчих таборів.

Методика організації клубних занять. Форми і методи участі колективів гуртків і клубів в організації спільних справ табору.

Види і форми заохочення та стимулювання занять підлітків в творчих об'єднаннях. Підсумкові виставки, концерти, свята та інші форми колективного та індивідуального звіту.

9). Організація та проведення масових заходів у ДЗОВ.

Акторська майстерність вожатого. Принципи розробки сценарію та проведення масових заходів з дітьми в умовах дитячого табору. Режисура масових заходів. Поради та правила з організації та проведення дитячих свят, шоу, конкурсів, фестивалів, концертів тощо. Нетрадиційні свята в таборі.

10). Ігротехніка. Банк ігор та ігрових форм для ДЗОВ.

Провідна роль гри в організації виховної та оздоровчої роботи в дитячому оздоровчому таборі. Види ігор. Сучасні ігрові технології. Педагогічне керівництво грою.

11). Методика організації та проведення рухливих та спортивних ігор.

Необхідність рухливих ігор в оздоровчо-виховному процесі в таборі. Планування спортивних змагань у загоні. Забезпечення техніки безпеки під час проведення спортивних та рухливих ігор.

Тематичний план збору-семінару представлений в таблиці 1.

Таблиця 1

*Тематичний план збору-семінару
з підготовки студентів III курсу до роботи в ДЗОВ*

Назви тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	пр	с.р.
1	2	3	4	5
<i>Тема 1. Місце організаційно-виховної практики в системі професійної підготовки майбутніх учителів</i>	1	1		
<i>Тема 2. Педагогічні можливості ДЗОВ. Логіка табірної зміни. Планування виховної роботи в таборі, загоні</i>	3	1		2
<i>Тема 3. Організація праці вожатого. Педагогічний стиль вожатого. Педагогічна етика в умовах ДЗОВ</i>	2	1		1
<i>Тема 4. Охорона життя та здоров'я дітей у ДЗОВ</i>	3	1		2
<i>Тема 5. Особливості створення тимчасового дитячого колективу. Самоврядування та співуправління у таборі</i>	3	2		1
<i>Тема 6. Психологічні основи роботи вожатого з різними категоріями дітей</i>	4	2		2
<i>Тема 7. Психологія ефективного спілкування в умовах ДЗОВ</i>	2		2	
<i>Тема 8. Розвиток творчих здібностей та інтересів дітей у ДЗОВ</i>	3	2		1
<i>Тема 9. Організація та проведення масових заходів у ДЗОВ</i>	2		2	
<i>Тема 10. Ігротехніка. Банк ігор та ігрових форм для ДЗОВ</i>	2		2	
<i>Тема 11. Методика організації та проведення рухливих та спортивних ігор</i>	2		2	
Разом	27	10	8	9

3. *Участь студентів у роботі настановчої конференції, яка проводиться перед початком організаційно-виховної практики.* Під час конференції, на якій присутні керівники практики від університету та баз практики, представник відділу практик знайомить студентів із наказом ректора, вимогами щодо проходження практики, обов'язками студентів-практикантів та їх керівників, формами звітності про виконану під час практики роботу та критеріями її оцінювання.

Для успішного проходження організаційно-виховної практик студенти забезпечені навчально- та інструктивно-методичними матеріалами, розробленими викладачами університету. Так, у навчальному посібнику М. Шутя «Вожатська скринька» [8] розкриваються основні поняття та структура діяльності педагога у дитячому оздоровчому таборі, особливості табірної зміни, підходи до її планування, завдання та зміст кожного етапу. Крім того, книга містить велику кількість методичних додатків, авторських соціокультурних ігор, ігор в авторській обробці тощо.

Методичні рекомендації «Організаційно-виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» [4] з метою створення умов для кращого розуміння студентами змісту своєї діяльності під час практики мають таку структуру: мета та завдання організаційно-виховної практики, вимоги до знань, практичних умінь і навичок студентів; програма організаційно-виховної практики; організація практики; підведення підсумків практики в університеті; пам'ятка студентам щодо проходження практики; вимоги щодо оформлення звітної документації; орієнтовна посадова інструкція вожатого, вихователя ДЗОВ; рекомендації вожатим з профілактики травматизму та упередження нещасних випадків з дітьми і учнівською молоддю, які перебувають на відпочинку в ДЗОВ; нормативно-правова база діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; рекомендована література.

Висновки. Таким чином, підготовка студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди до організаційно-виховної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в літній період здійснюється у таких формах: вивчення модуля «Педагогічна майстерність учителя в організації та проведенні виховної роботи в школі» з курсу «Основи педагогічної майстерності»; навчання на триденному зборі-семінарі; участь студентів у роботі настановчої конференції з питань

організаційно-виховної практики. Аналіз звітної документації студентів-практикантів та відгуків адміністрації ДЗОВ переконує, що існуюча система підготовки до організаційно-виховної практики, яка апробувалася протягом кількох років, сприяє засвоєнню теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок, необхідних студентам для роботи з дітьми в умовах літніх канікул.

Проте, у зв'язку з появою в нашому суспільстві таких категорій дітей як діти із тимчасово переміщених сімей, із сімей поранених і загиблих учасників громадянський протестів та АТО, вважаємо за необхідне внести певні корективи у зміст підготовки студентів до практичної діяльності в ДЗОВ у літній період.

Література

1. Долга Н.В. Из досвіду підготовки студентів до педагогічної практики у літніх оздоровчих таборах / Н.В. Долгая // Педагогіка вищ. та серед. шк. : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 27. – С. 65-68.

2. Казакова Н.В. Підготовка студентів до літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах / Н.В. Казакова // Педагогічний дискурс. – 2010. – Вип. 8. – С. 76-80.

3. Олійник Н.Я. Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Олійник Надія Ярославівна ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2013. – 20 с.

4. Організаційно-виховна практика студентів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : методичні рекомендації студентам-практикантам / [уклад. Балацінова А.Д. ; заг. ред. Золотухіна С.Т.]. – Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. – 50 с.

5. Трубавіна І.М. Проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах / І.М. Трубавіна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – №9. – С. 102-104.

6. Філоненко О.С. Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед.

наук : 13.00.01 / Філоненко Олена Станіславівна ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». – Переяслав- Хмельницький, 2013. – 20 с.

7. Цуприк С.І. Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів до роботи в літніх оздоровчих таборах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Цуприк Світлана Іванівна ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – 20 с.

8. Шуть Н. Вожатский сундучок : Учебно-метод. пособие / Н. Шуть. – Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2013. – 144 с.